

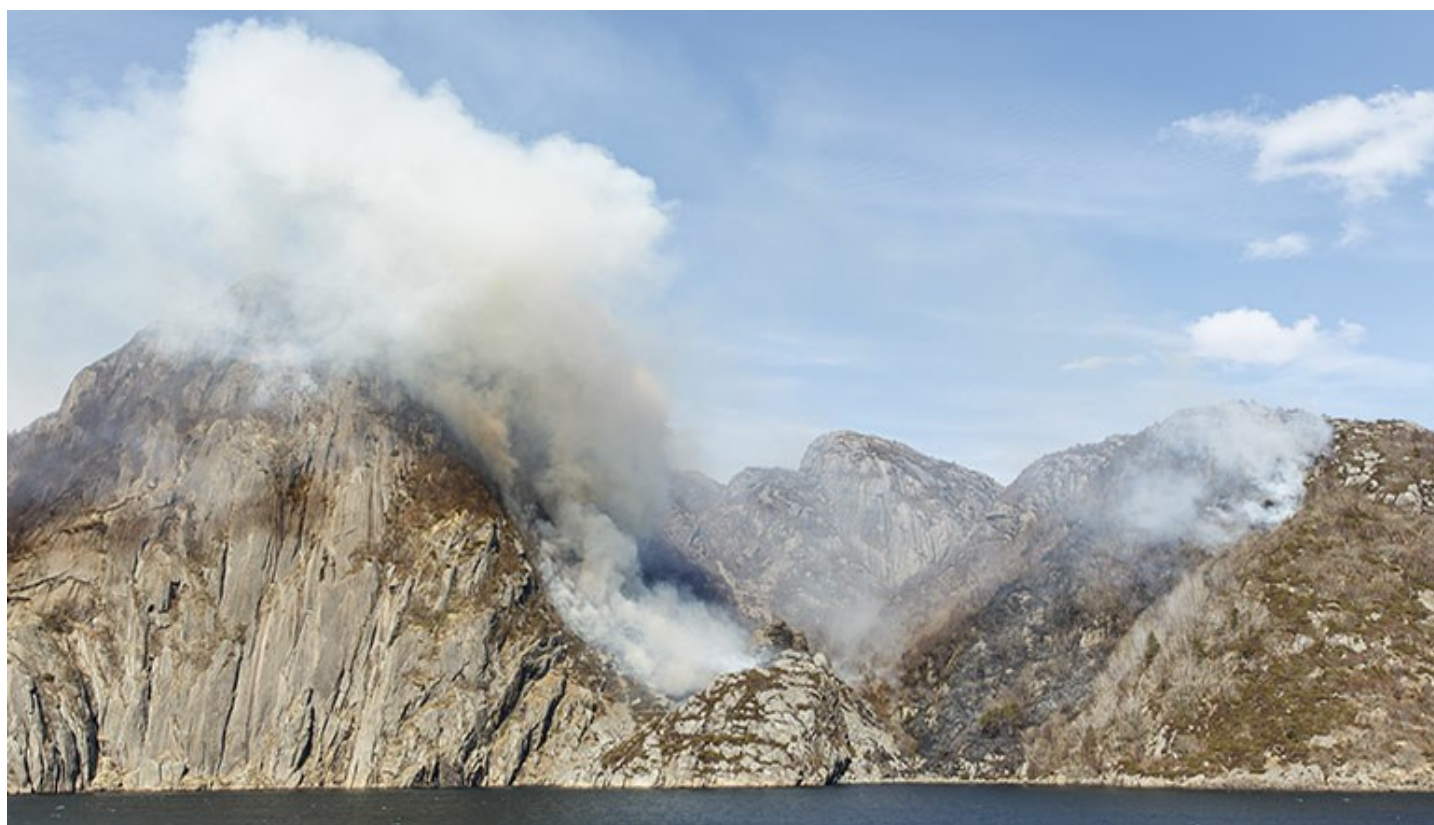
Kystlynghei

Innholdsfortegnelse

Kystlynghei

Publisert 20.06.2016 av Miljødirektoratet

Kystlyngheier er flere tusen år gamle kulturmarkstyper formet av beiting, brenning og slått. I Europa går kystlyngheiene langs en 3 600 kilometer lang strekning fra Portugal i sør til Lofoten i nord. En tredjedel av strekningen ligger i Norge, som derfor har et ekstra ansvar for å ta vare på naturtypen.

Kystlyngheilandskapet er noe av det eldste kulturlandskapet i Norge, formet gjennom flere tusen år med jevnlig avsviing av busker, rydding av skog og kratt, og dyr som går på beite året rundt. I dag er kystlynghei en sterkt truet naturtype. Foto: Kim Abel, Naturarkivet.no

Røsslyng er en meget nøysom plante som er vanlig i hele Norge. Røsslyngen er vintergrønn og har derfor også fungert som vinterfor for husdyra.
Foto: Kim Abel, Naturarkivet.no

Storfe på lyngheibeite som hviler seg på en nybrent flate. Foto: Lise Hatten

Lyngheiene er populære tuområder og viktig for friluftsliv langs kysten. Foto: Lise Hatten

TILSTAND

Kystlynghei - blant våre eldste kulturlandskap

Langt tilbake i tid var landskapet langs kysten skogkledd. Med ild, øks og beitende husdyr begynte steinalderbøndene å rydde urskogen for å skape lyngheier. Ryddingen startet for omlag 5000 år siden, og i vikingtiden var hele Vest-Europas kyst blitt et åpent landskap.

Kystlyngheiene er derfor en av de eldste typene kulturlandskap vi har.

Brennes med jevne mellomrom

Kystklimaet gjorde at husdyra kunne gå ute på lyngheibeite hele året. For å opprettholde beitekvaliteten, ble lyngheiene brent med jevne mellomrom. Enkelte steder drev de også lyngslått. Etter at saueholdet tok seg opp i Norge på 1990-tallet, har en del kystlyngheier igjen blitt tatt i bruk etter flere tiår med opphør.

Kystlynghei utgjør et viktig bidrag til det biologiske mangfoldet i kyststrøkene. Vegetasjonen i kystlyngheiene er hovedsakelig treløs og preget av lyng og andre dvergbusker. Røsslyng er den mest dominerende planten.

Kystplanter med tilknytning til kulturlandskapet er ofte avhengig av kystlynghei. Også mange arter av fugler og insekter er avhengig av at lyngheiene holdes i aktiv drift.

De lyseste oransje sirklene viser kystlynghei. Trykk "Utforsk kart" for å se kystlynghei og de utvalgte naturtypene i andre deler av landet.

Internasjonalt ansvar

Kunnskapen om de autentiske driftsformene i kystlynghei har holdt seg lenger levende i Norge enn andre steder i Nord-Europa. Norge har ei lang kystlinje med lyngheier, og det er stor variasjon mellom dem. I dag er likevel bare 10 prosent av de tidligere lyngheiarealene igjen. I Norsk rødliste for naturtyper fra 2018 er kystlynghei oppført i kategorien sterkt truet (EN). Statusen er dermed uforandret fra den første rødlista for naturtyper, som kom 2011.

I de europeiske kyststrøkene langs Atlanterhavet finnes det kulturbetingete lyngheier helt sør til Portugal. Lofoten utgjør nordgrensen, og Norge har dermed de nordligste kystlyngheiene i Europa. De norske kystlyngheiene er viktige for den totale variasjonen innenfor naturtypen. Norge har derfor et internasjonalt ansvar for å ta vare på et representativt utvalg av kystlyngheiene våre.

PÅVIRKNING

Endringer i arealbruk

Kystlyngheiene endrer seg når bruken av dem opphører eller endres. Totalt har mer enn 80 prosent av de kulturpåvirkede lyngheiene i Europa gått tapt siden begynnelsen av 1800-tallet. Disse har blitt nedbygd eller omdannet til åker, eng eller skog.

Her i Norge startet denne utviklingen senere, og det er særlig etter andre verdenskrig at mye av kystlyngheiene har forsvunnet. De viktigste årsakene til at kystlynghei forsvinner er gjengroing, tilplanting og spredning av skog, oppdyrking og gjødsling, og nedbygging. Lengst sør i Norge er det i tillegg utfordringer med langtransportert nitrogennedfall, som gir endringer i lyngheiene.

TILTAK

Kystlyngheiene må skjøttes

En gjennomgang av kunnskapen om kystlynghei i Norge har samlet mye informasjon om naturtypen. I tillegg er det laget en nasjonal handlingsplan som beskriver hvordan vi skal ta vare på kystlyngheiene. I 2015 fikk de mest verdifulle kystlyngheiene status som utvalgt naturtype. Det betyr at de får bedre beskyttelse mot trusler som nedbygging og dyrking.

Flere områder med kystlynghei skjøttes, men svært mange steder har gjengroingen kommet langt. I dag skjøttes mye kystlynghei, både gjennom miljøforvaltningens tilskuddsordning for trua naturtyper og landbrukets miljøvirkemidler.

Kystlynghei

ä

Med kystlynghei menes heipregete og i hovedsak **treløse** områder i et **oseanisk klima**, dominert av dvergbusker, særlig røsslyng (*Calluna vulgaris*), formet gjennom rydding av kratt og skog. Langvarig hevd med beite, og mange steder lyngbrenning og lyngslått, har formet områdene.

Kystlynghei som utvalgt naturtype inkluderer kystlynghei klassifisert som "svært viktig" (A-lokalitet) eller "viktig" (B-lokalitet) av Miljødirektoratet.

Kulturlandskap

ä

- Landskap som helt eller delvis er omformet fra den opprinnelige naturtilstanden på grunn av menneskers virksomhet.
- Det er ingen helt skarpe grenser mellom kulturlandskap og naturlandskap. Men i motsetning til naturlandskapet er kulturlandskapet avhengig av menneskers bruk eller skjøtsel for å bevare sin karakter.
- Som kulturlandskap regnes alt jordbruksareal og inn- og utmarksareal, med beitemark og utslåtter, herunder skog som er/har vært preget av jordbruksaktivitet.

Utvalgte naturtyper

Enkelte naturtyper kan vedtas som utvalgte naturtyper etter naturmangfoldloven.

For å avgjøre om en naturtype skal bli utvalgt, skal det legges vekt på om naturtypen:

- Har en utvikling eller tilstand som gjør at naturtypen er truet
- Er viktig for én eller flere prioriterte arter
- Har en vesentlig andel av sin utbredelse i Norge
- Har internasjonale forpliktelser knyttet til seg

Skjøtsel av kystlynghei

- Ute på kystlyngheiene kan husdyr beite hele året, fordi lyngplantene i er vintergrønne og på grunn av de milde klimaet også vinters tid. Utegangarsau tåler vintre ute i havgapet godt
- Lyngbrenning er nødvendig for få en foryngelse av røsslyngen slik at kvaliteten på lyngbeitene opprettholdes. Lyngbrenning er også nødvendig for å hindre oppslag av busker og trær som beitedyrene ikke har holdt nede
- Før man setter i gang med lyngbrenning er det viktig å ha kunnskap om metoden, slik at man kan gjøre det på en sikker måte. Det er viktig å ha nok mannskap og brannvesenet må være varslet på forhånd
- I tillegg til helårsbeite og lyngbrenning, ble kystlyngheiene tradisjonelt også påvirket av lyngslått. Lyngen ble slått med ljå og brukt som vinterfôr sammen med halm og høy
- Kystlynghei i god hevd er avhengig av et vellykket samspill mellom frøbankens sammensetning, beitetrykk og brenning